

نرخ ارز: پایان دوران آزمون و خطا

نویسنده دکتر اکبر کرباسیان

بیستم آبان ۷۷: هر دلار ۷۱۵ تومان

رکود در اقتصاد کشور در برابر واقعیات و القانات اقتصاد جهانی ما را به انجام اصلاحات عمیق و بنیادین ناگزیر ساخته است. در این شرایط بانک مرکزی پیش قدم شده و با صدایی رسا اعلام کرده که ترتیبات گذشته دیگر پاسخگو نیستند. قبل از تخصیص و توزیع درآمدهای ارزی نفتی بودجه‌ای، ارز باید نرخ واقعی خود را به دست آورد. کمبودها دیگر اجازه نرخ‌گذاریهای مصنوعی و دلخواه و زیر قیمت را نمی‌دهند و چاره‌ای جز اصلاح نظام ارزی کشور نداریم. همین‌طور، در جهت کنترل تورم چاره‌ای جز توقف پرداخت وام‌های بانک مرکزی و تسهیلات تکلیفی به دولت نداریم.

به نظر راه - کارهای گریزناپذیر اینجانب، برای پیاده کردن هرچه موفق‌تر یک نظام ارزی انعطاف‌پذیر، توجه به نکات زیر ضروری است:

۱- انجام اصلاحات محدود با به کارگیری «تک سیاست‌ها»، آن هم در بخش پولی و ارزی محض، پاسخگوی حل معضلات اقتصادی کشور نیست. انجام اصلاحات در نظام ارزی بدون معرفی هماهنگ و همزمان سایر اصلاحات ساختاری و اساسی ممکن است حتی کشور را به ورطه بحران‌های بزرگتری بکشاند. بنابراین هرگونه تغییرات در نظام ارزی باید همراه با

اختیار دولت قرار می‌گرفت که همواره می‌توانست خطاهای دولت در مصرف ارز را پوشش دهد. مطبوعات نیز که باید به نمایندگی مردم منتقد برنامه‌ها و رفتارها باشند، نسبت به کتمان حقایق توسط شخصیت‌های رسمی، رفتاری اغماض‌آمیز داشتند.

افول شدید قیمت نفت خام صادراتی ایران، که از دی ماه سال ۱۳۷۶ به این طرف آغاز شده و آینده آن نیز بسی تاریک است، سبک و سیاق رفتار دولتمردان برپایه معیارهای گذشته را برهم زده است.

بالغ بر یکسال است که اقتصاد کشور در بن بست یک رکود تورمی شدید و طولانی فرو رفته است. در اثر بی‌توجهی‌های سال‌های گذشته، از این به بعد شوک‌های بزرگی به بنیان اقتصادی و اجتماعی کشور وارد خواهد شد. به مرحله‌ای رسیده‌ایم که دیگر نمی‌شود با آزمون و خطا سیاست‌گذاری و کشورداری کرد، رفتار غیر مسؤولانه داشت و حقایق را کتمان کرد.

به دوران تن در دادن به تحولات و اصلاحات بزرگ و گریز ناپذیر اقتصادی نزدیک و نزدیک‌تر می‌شویم. به مرحله‌ای وارد می‌شویم که دیگر راه برگشت نداریم. آن قدر فقیر شده‌ایم که دیگر نمی‌توانیم حتی یک ریال از منابع اقتصادی کشور را بیهوده و نابه‌جا خرج کنیم.

روز پنجم آبان ماه روزنامه اطلاعات از قول معاون ارزی بانک مرکزی نوشت که در ایران «نظام تثبیت شده ارزی کارکرد خود را انجام داده است و بیش از این نمی‌تواند عمل کند. در برنامه سوم، نظام ارزی باید انعطاف‌پذیری بیشتری داشته باشد... تا بتواند نرخ‌های واقعی خود را بدست آورد...». پس از اعلام این اظهارنظر بهای طلا و ارز در بازار تهران ترقی کرد و نرخ دلار با یک حرکت جهشی ظرف سه روز از حدود ۶۴۲۰ ریال به ۶۸۵۰ ریال رسید. روز بعد بانک مرکزی در یک اقدام به موقع راجع به سخنان معاون ارزی خود توضیحات جدیدی را ارائه داد و از شدت روند افزایش بهای ارز کاست. بانک مرکزی اعلام کرد تا آخر سال ۱۳۷۸ نرخ‌های دولتی ارز تغییر نخواهد کرد. اما با وجود این توضیحات تا پایان همان هفته ارزش ریال در برابر دلار در بازار «غیرآزاد» ارز ایران حدود ۶/۵ درصد تنزل کرد.

اقتصاددانان کشور از مدت‌ها قبل پایان نظام تثبیت شده ارزی را پیش‌بینی می‌کرده‌اند و فقط در انتظار اعلام رسمی آن هستند. زیرا که از پایان جنگ تحمیلی به این سو، این نظام ارزی کارایی نداشته است و باعث شده بخش مهمی از ارزهای نفتی دولت به قیمت‌های مصنوعی و دلخواه در کاربردهای غیراقتصادی حیف و میل شود. در این سالها سرجمع درآمدهای ارزی کشور در برابر نیازهای واقعی اقتصاد به مقداری بود که محسوس نبود درآمد سرانه واقعی مردم در حال افول است. دریافت‌های ارزی دولت از محل صادرات نفت و گاز سالانه بین ۳۰ الی ۵۰ درصد بالاتر از درآمد سال جاری دولت بود. دولت با نرخ‌های متعدد، و زیر قیمت واقعی، ارز را در اختیار ازگان‌ها و بنیادهای عمومی و شرکت‌های خصوصی قرار می‌داد و بخش عمده کالاهای اساسی یارانه‌ای را نیز با ارز از خارج تامین می‌کرد. ارز به مقداری در

توفان‌های سهمگینی از ناحیه رویدادهای اقتصاد جهانی، در جهت عکس‌روشن‌هایی که به آن‌ها عادت کرده‌ایم، به سوی ایران درحال وزیدن است.

به خرید دلار می‌کند، ولی لازمه تنظیم نوسانات نرخ ارز (سوی کنترل تورم) در اختیار داشتن منابع «مکفی» ارز است، که متناسب با روند تقاضای کل کشور باشد. لازمه در اختیار داشتن ارز مکفی نیز هموار ساختن جریان روان نقل و انتقالات سرمایه و پول و توریسم به کشور و تشویق هرچه بیشتر صادرات کالا و خدمات از کشور است، به گونه‌ای که در پایان هر ماه تراز پرداخت‌های خارجی کشور موازنه مثبت نشان دهد.

۱- ایجاد نظام ارزی انعطاف پذیر و تک‌نرخی کردن ارز الزاماً به معنی حذف پرداخت یارانه‌های مصرفی به اقشار آسیب‌پذیر نیست. دولت باید تدابیر غیربانکی جدیدی را برای تحصیل هرچه بیشتر درآمدهای ریالی و ارزی بیندیشد تا بتواند مثل گذشته به پرداخت یارانه‌ها ادامه دهد. مثلاً باید به تدریج یارانه انرژی، که بخشی از گیرندگان آن غیر آسیب‌پذیر هستند، کاهش داده شود و تولید داخلی گندم، شکر، روغن نباتی، گوشت و غیره بیش از گذشته مورد تشویق قرار گیرد.

شدیداً افزایش می‌یابد و شرایطی ایجاد خواهد شد تا نیازهای بخش خصوصی به اعتبارات تولیدی و تجاری برآورده شود. کاهش تقاضا برای ارزهای خارجی نیز برنرخ تعادلی ارز در بازار آزاد، که مشابه نرخ ارز رسمی خواهد بود، اثرات کاهنده خواهد داشت. البته، لازمه کنترل تورم کاهش کسری بودجه دولت از طریق کاهش حجم دولت و هزینه‌های دولت است. چاره‌ای نداریم جز این که تصدی‌گری شرکت‌ها و کارخانجات دولتی از هزینه‌های دولت منفک شود. با خصوصی‌سازی صحیح باید قدرت اقتصادی و فعالیت ریسک‌پذیری و منفعت‌طلبی در تولید و صادرات به مردم بازگردد. بازیگران جدیدی که اصول بازی کردن در بازارهای جهانی را می‌دانند باید وارد میدان شوند تا قیمت‌ها رقابتی و شفاف گردد. کارآفرینان ایرانی باید در بازارهای جهانی حضور یابند و با رقبای سرسخت خارجی در میدان رقابت صادقانه دست و پنجه نرم کنند. کالاهای خوب و ارزتر ارائه دهند و از سود حاصله به دولت ایران مالیات پرداخت کنند.

۲- موفقیت نظام ارزی انعطاف پذیر به حمایت‌های به موقع و حساب شده بانک مرکزی از ارزش خارجی ریال و تنظیم نوسانات آن و محدود ساختن این نوسانات در یک محدوده معین که شبیه نواری است، بستگی دارد. بانک مرکزی فعلاً حداکثر درصد افزایش و حداقل درصد کاهش نرخ ارز را در اطراف نرخ جاری ارز، که ممکن است جمعاً تا ۵ درصد باشد، تعیین می‌کند. هنگامی که در اثر عملکرد عرضه و تقاضا نرخ ارز به حداکثر میزان خود در داخل نوار نزدیک شد، بانک مرکزی شروع به فروش ارز در بازار می‌کند. همین‌طور، هنگامی که عملکرد عرضه و تقاضا به حداقل خود در داخل نوار نزدیک شد اقدام

اصلاحات واقعی دیگری انجام گیرد تا بستر حرکت‌ها برپایه‌های معقول و پایدارتری استوار شود. باید متوجه باشیم که پدیده‌های اقتصادی زنجیروار به یکدیگر مرتبط و متصل هستند. اجرای موفقیت‌آمیز یک سیاست به اجرای موفقیت‌آمیز سایر سیاست‌ها، که همزمان اجراء می‌شوند، بستگی دارد. اگر پنجاه سال خرد برنامه‌ریزی ذخیره کرده‌ایم باید در تهیه برنامه سوم اقتصادی و اجتماعی کشور حول و حوش هماهنگی درحال این مسائل حرکت کنیم. باید اصلاحات ساختاری و تغییرات اساسی را شناسایی، معرفی و پیاده کنیم.

۲- بقای یک نظام ارزی انعطاف پذیر و موفق، به ثبات قیمت‌ها، که منبعت از کنترل تورم است، وابستگی دارد. تحت این نظام، باید پرداخت هرگونه وام و تسهیلات به دولت، که تورم‌آفرینی خود را در اقتصاد ایران به کرات ثابت کرده است، متوقف شود. هنگامی که نرخ تورم به زیر دو درصد در سال کاهش یافت مردم و طرف‌های تجاری ایران بخشی از موجودی‌های راكد خود را به ریال نگهداری خواهند کرد. حتی ممکن است مردم تقاضای خود را برای نگهداری دلارهای راكد به صفر برسانند. در آن هنگام اگر نرخ سود بانکی که به سپرده‌های یکساله پرداخت می‌شود فقط یک درصد افزون بر نرخ تورم باشد، نرخ سود بانکی در حد ۳ درصد در کشور واقعی خواهد شد. در نتیجه سطح پس‌انداز کل در نظام بانکی کشور

تکنیک استارت

طراحی مونتاژ، تولید و توزیع دینام و استارت

و قطعات دینام و استارت جهت کلیه ماشین‌آلات و خودروهای راه‌سازی، کشاورزی، نیوماتیک، ساختمانی و انواع لیفتراک‌های دیزلی و بنزینی

شورای اقتصاد باید در قیمت‌گذاریهای خود بر روی این اقلام در ابتدا تشویقی عمل کند تا کل نیازهای دولت به کالاهای یارانه‌ای، با پرداخت ریال، به جای ارزهای گران قیمت و کمیاب، از داخل کشور تامین شود. با واقعی‌تر شدن سطح دستمزدها و حقوق‌ها، که به ثبات نسبی در سطح عمومی قیمت‌ها بستگی دارد، و افزایش تولیدات ملی، به تدریج بر قدرت خرید همه افراد شاغل افزوده خواهد شد. پس فقط در آن زمان می‌توانیم یارانه‌های مصرفی را تدریجاً حذف کنیم.

باید هنگامی که ذخایر ارزی فراوان‌تر و درآمدهای ارزی بیشتری در اختیار داشتیم به فکر اصلاح نظام ارزی می‌افتادیم. در آن هنگام آسانتر از حالا می‌توانستیم مرحله گذر را سپری کنیم. متأسفانه ما ایرانیان، برحسب عادت دیرینه فرهنگی و قومی خود، به علاج واقعه قبل از وقوع کمتر مبادرت می‌ورزیم. در هر صورت اکنون چاره‌ای نداریم جز آن‌که بسیار محتاطانه و مسؤولانه عمل کنیم و با سیاست‌گذاریهای روشن، قاطع و در عین حال آرام و انعطاف‌پذیر به جلو پیش برویم.

بقای کشور خود را حفظ کنیم. نسبت به این اصلاحات حق انتخاب زیادی نداریم. به ورطه‌ای چنان خطرناک نزدیک شده‌ایم که به پذیرش این اصلاحات محکوم هستیم. اصلاح نظام ارزی آغاز کار است. همه باید برای پذیرش اصلاحات اساسی و گسترده‌تری آماده شویم. اجرای تک سیاست‌ها، آن هم در بخش پولی و ارزی، اگر چه لازم است ولی کافی و جوابگو نیست. با شناسایی کلیه اقدامات لازم و اجتناب‌ناپذیر باید بستر حرکت فعالیت‌های مردمی را در چارچوب جامعه مدنی ریاست محترم جمهوری، به طور اصولی و پایدار، آماده سازیم. در آینده دوران بسیار دشوارتری را از ناحیه متغیرهای دورانی در برابر خود داریم. در قرن آینده که از دو سال دیگر آغاز می‌شود اقتصاد کشور بیش از گذشته در معرض تعارضات و تهاجمات متغیرهای برون، که ناشی از عملکرد اقتصاد جهانی است، قرار خواهد گرفت. در مدیریت موفقیت‌آمیز نظام ارزی جدید و سایر اصلاحات آینده، که انجام آن‌ها یک جبر گریزناپذیر است، تجربه لازم را در اختیار نداریم. پس باید بسیار محتاطانه و حساب شده گام برداریم.

نتیجه‌گیری

توفان‌های سهمگینی از ناحیه رویدادهای اقتصاد جهانی در جهت عکس‌روشی‌هایی که به آن‌ها عادت کرده‌ایم به سوی ایران در حال وزیدن هستند. این طوفان‌های شدید اکنون اصلاحات و تغییرات عظیم و گسترده‌ای را در ساختارهای اقتصادی و اجتماعی و سیاست‌ها و روش‌هایی که در گذشته در کشور معمول بوده، بر ما تحمیل می‌کنند. به دلیل همین واقعیات الزام داریم از خواب‌گران بیدار شویم. ناچار هستیم اصلاحات را بپذیریم تا بتوانیم رقابت کنیم و دوام بیاوریم و

از زمان اعلام و اجرای اصلاحات در نظام ارزی، اقتصاد کشور به «مرحله گذری» بس دشوار و خطرناک وارد می‌شود. از همان ابتداء نوسانات نرخ ارز در بازار ارز با جهش‌هایی همراه خواهد بود. این رویدادها بر تصمیم‌گیری‌های مردم و مدیران واحدهای تولیدی و رفتار و انتظارات آن‌ها از آینده تاثیر خواهد گذاشت، همان‌گونه که در روزهای اخیر اتفاق افتاد و شاهد آن بودیم. این گونه عکس‌العمل‌ها در دوران گذر طبیعی است، و حساس بودن موضوع را می‌رساند.

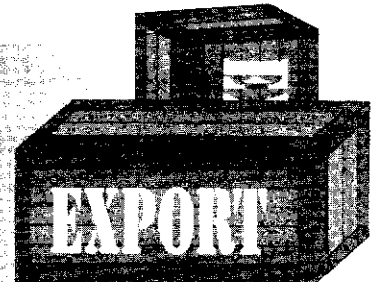
واردات و صادرات

منش ترخیص

(با مسئولیت محدود)

مشاور امور گمرکی و ترخیص کالا از کلیه گمرکات کشور

Manesh Tarkhis Co. Ltd

دفتر مرکزی: تهران، خیابان استاد مطهری، خیابان شهید سلیمان
 خاطر (امیر اتابک)، خیابان سعدالدین وراوینی، پلاک ۳۹، شماره ۲
 تلفن: ۸۸۳۷۷۷۷-۸۸۳۷۵۵۱-۸۸۳۷۴۷۷-۸۸۳۴۶۴۶ فاکس: ۸۸۳۰۹۶۳
 شعبه بندرعباس: تلفن ۰۹۱۱۲۱۷۰۶۳۶